

ERK-niveau schrijfvaardigheid Engels, Duits en Frans

Onderzoek naar het bereikte niveau aan het eind van havo en vwo

ANNE BEEKER, DANIELA FASOGLIO, KIM DE JONG,

JOS KEUNING & ALMA VAN TIL

SLO en Cito hebben onderzocht welk ERK-schrijfvaardigheidsniveau door leerlingen aan het eind van havo en vwo voor Engels, Duits en Frans wordt behaald. Hiervoor zijn in het schooljaar 2012-2013 per taal bij enkele honderden examen-kandidaten schrijfvaardigheidstoetsen afgenomen. De verkregen schrijfproducten zijn eerst door docenten gescoord. Daarvoor is een beoordelingsprocedure opgesteld met een schaal voorzien van zogenaamde ankers die de scorepunten duiden. Als anker zijn voor elke deelopdracht twee vooraf geselecteerde referentie-passages ingezet met respectievelijk een relatief goede en een relatief zwakke uitwerking. Om uitspraken te kunnen doen over het niveau van de schrijfwerken zijn deze vervolgens door een groep internationale taalexperts gerelateerd aan het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen. Uit het onderzoek is gebleken dat bij drie van de zes onderzochte populaties hooguit de helft van de leerlingen het ERK-streefniveau schrijfvaardigheid haalt. Voor Engels havo wordt het ERK-streefniveau door een grote meerderheid behaald.

Het schrijven in een moderne vreemde taal (MVT) kent door het geringere taalbereik meer beperkingen dan het schrijven in de moedertaal, hoewel het in wezen om dezelfde vaardigheid gaat. Bij het schrijven in een vreemde taal wordt mede gebruik gemaakt van deelvaardigheden die in de moedertaal al zijn of worden verworven, zoals cognitieve vaardigheden (bijv. logisch ordenen, samenvatten) of de kennis van de kenmerken van tekstopbouw die bij verschillende tekstsoorten horen. Registerkeuze en afstemming op doel en publiek worden echter bepaald door de socioculturele contexten waarin de vreemde taal wordt gebruikt. De conventies ervan kunnen afwijken van die van de moedertaal.

Leerlingen in het havo en vwo bereiken over het algemeen een beheersingsniveau in de vreemde taal dat beneden het moedertaalniveau ligt. Daarbinnen zijn er ook nog verschillen tussen havo en vwo, en tussen Engels, Duits en Frans. Al is het communicatieve doel bij de eerste en tweede taal hetzelfde, bij het vreemdetalenonderwijs is er meer aandacht voor aspecten die met de structuur van de taal zelf te maken hebben. Toch gaat het ook bij een MVT om het verwerken van een vaardigheid, waarbij taalkennis in

een functioneel perspectief wordt gezien. Het toetsen van de capaciteit om samenhangende en afgeronde teksten in een communicatief perspectief te construeren, past hier bij.

De eindterm voor schrijfvaardigheid van de examenprogramma's MVT havo en vwo geeft een globale beschrijving van te bereiken doelen in dit perspectief. Het gebruik van de vreemde taal wordt in een sociale context geplaatst, waarbinnen door middel van taal communicatieve doelen worden bereikt. De eindterm schrijfvaardigheid MVT havo/vwo luidt:

Subdomein D1: taalvaardigheden

5. De kandidaat kan:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken; verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
- een verslag schrijven in de betreffende taal (geldt niet voor havo Duits en Frans).

In de literatuur hebben we verschillende definities van schrijfvaardigheid in het MVT-onderwijs aangetroffen, afhankelijk van de nadruk op bijvoorbeeld het product of het proces, of op communicatieve, linguïstische of cognitieve kenmerken. Een eenduidige definitie ontbreekt echter. De toelichtende schalen, of 'can do-beschrijvingen', van het Europees Referentiekader (ERK, Council of Europe, 2001) kunnen hierbij hulp bieden, omdat ze rekening houden met zowel de taalkundige als de communicatieve aspecten van taal. Hoewel een basisdefinitie ontbreekt voor wat er onder schrijfvaardigheid MVT in zijn algemeenheid wordt verstaan, kan die dus worden afgeleid uit de 'can do-beschrijvingen' van het ERK. Die omschrijven schrijfvaardig-

heid op de niveaus A2, B1 en B2 als volgt:

A2: Ik kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Ik kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken.

B1: Ik kan een eenvoudige samenhangende tekst schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Ik kan persoonlijke brieven schrijven waarin ik mijn ervaringen en indrukken beschrijf.

B2: Ik kan een duidelijke, gedetailleerde tekst schrijven over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interesses. Ik kan een opstel of verslag schrijven, informatie doorgeven of redenen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tegen een specifiek standpunt. Ik kan brieven schrijven waarin ik het persoonlijk belang van gebeurtenissen en ervaringen aangeef.

De examenprogramma's MVT havo en vwo zijn in 2007 gekoppeld aan het ERK. Voor de vaardigheden die alleen in het schoolexamen worden getoetst – kijk- en luistervaardigheid, gespreksvaardigheid en schrijfvaardigheid – zijn in de handreiking van SLO ERK-streefniveaus geformuleerd (zie Meijer & Fasoglio, 2007). Daartoe zijn de niveau-specificaties van de tot 2007 geldende examenprogramma's naast de niveauomschrijvingen van het ERK gelegd. Tabel 1 geeft de streefniveaus weer die voor schrijfvaardigheid havo en vwo zijn bepaald.

Bij het vaststellen van de streefniveaus was geen empirische informatie voorhanden: er ontbraken gegevens over hoe leerlingen daadwerkelijk presteren bij de schoolexamens van de verschillende talen. Daardoor waren geen uitspraken mogelijk over de aansluiting van de vastgestelde streefniveaus bij de schoolpraktijk. Om na te gaan hoe de streefniveaus zich verhouden tot wat leerlingen feitelijk

presteren, heeft het ministerie van OCW aan SLO opdracht gegeven om antwoord te geven op de volgende vraag:

Welk ERK-niveau bereiken leerlingen aan het eind van havo en vwo met betrekking tot schrijfvaardigheid Engels, Duits en Frans?

In dit artikel wordt kort toegelicht hoe dit praktijkonderzoek is uitgevoerd, en wat de resultaten van het onderzoek zijn.

Bij de waardering van de onderzoeksresultaten gaan we ervan uit dat 75% van de leerlingen het streefniveau zou moeten behalen. Dit percentage wordt ontleend aan de norm die door de Expertgroep doorlopende leerlijnen taal (2008) is gehanteerd als indicatie voor de fundamentele kwaliteit van het onderwijs.

Onderzoeksopzet

Voor de uitvoering van de activiteiten van het onderzoek was expertise nodig op zowel leerplankundig als toetskundig gebied. Om die reden heeft SLO samenwerking gezocht met Cito voor de ontwikkeling van de toetsen, het opzetten van de beoordelingsprocedure, en het opstellen van een standaardbepalingsprocedure om het ERK-niveau van de verzamelde schrijfproducten te kunnen vaststellen. Voor

Taal en sector	ERK-streefniveau
Engels havo	B1
Engels vwo	B2
Duits havo	A2+
Duits vwo	B1
Frans havo	A2+
Frans vwo	B1

Tabel 1. Streefniveaus schrijfvaardigheid

de standaardbepaling is bij de samenstelling van de geraadpleegde expertpanels en de gekozen methodiek aangesloten bij het onderzoek van Cito naar het ERK-niveau van examenkandidaten bij de vaardigheden lezen en luisteren (Feskens, Keuning, Van Til & Verheyen, 2014).

Het onderzoek heeft zich gericht op leerlingen die in het schooljaar 2012-2013 in de vijfde klas havo of in de zesde klas vwo zaten. Bij deze leerlingen zijn schrijftoetsen afgenomen onder vooraf vastgestelde afnamecondities met betrekking tot duur (100 minuten), toegestane hulpmiddelen (geen) en wijze van uitwerking (handmatig).

De verzamelde leerlingwerken zijn vervolgens in meerdere sessies beoordeeld en voorzien van scores. Een voor dit onderzoek opgestelde standaardbepalingsprocedure heeft daarna voor elk van de drie talen en voor havo en vwo aangetoond welk percentage van de leerlingwerken aan de eisen van het vastgestelde ERK-niveau voldoet.

Leerlingwerken

Voor dit onderzoek zijn in totaal 1.735 leerlingwerken verzameld en geanalyseerd. Bij de werving van leerlingen is gestreefd naar voldoende representativiteit, zodat de resultaten te generaliseren zijn naar de gehele populatie havo- en vwo-leerlingen in Nederland. Op de kenmerken leeftijd, sekse en opleidingsniveau van de ouders blijkt de onderzoeksgroep voldoende representatief te zijn (Fasoglio, Beeker, De Jong, Keuning & Van Til, 2014). Daarnaast waren verschillende regio's van het land in de onderzoeksgroep vertegenwoordigd.

Schrijfvaardigheidstoetsen

Om het onderzoek te kunnen uitvoeren zijn door Cito voor Engels, Duits en Frans schrijftoetsen gemaakt. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van de toetsen is de omschrijving van de doelstellingen van het schrijfonderwijs

in een communicatief perspectief, zoals die in de eindtermen van de eindexamenprogramma's MVT zijn geformuleerd. Ook de toelichtende schalen van het ERK beschrijven het taalgebruik vanuit een communicatief uitgangspunt, daarbij rekening houdend met zowel de vormaspecten als de communicatieve aspecten van taal die met de verschillende beheersingsniveaus corresponderen.

Elke toets bestond uit meerdere schrijftaken. Bij het construeren van deze schrijftaken en het samenstellen van de toetsen is zoveel mogelijk variatie aangebracht in het teksttype, het tekstgenre, de tekstlengte, het onderwerp, het ERK-domein en globale ERK-descriptoren als 1. correspondentie, 2. aantekeningen, berichten, formulieren en 3. verslagen en rapporten. Er is geprobeerd om het niveau van de schrijftoetsen te laten aansluiten bij de streefniveaus (zie tabel 1), maar voor Duits is hiervan bewust afgeweken. Bij de streefniveaus worden bij Duits en Frans dezelfde eisen gesteld. Er is echter verondersteld dat leerlingen beter in het Duits kunnen

schrijven dan in het Frans omdat het Duits meer verwant is aan het Nederlands, waardoor leerlingen deze taal sneller onder de knie hebben. Voor Duits zijn de toetsen dan ook ontwikkeld op één ERK-niveau hoger dan de streefniveaus. Ter illustratie is in figuur 1 een bewerking opgenomen van één van de schrijftaken. (De oorspronkelijke opgaven kunnen niet worden gepubliceerd in verband met mogelijk vervolgonderzoek).

Beoordeling

Omwille van de betrouwbaarheid zijn de schrijfwerken van de leerlingen bij de beoordeling opgesplitst in passages, die elk corresponderen met een bepaalde deelopdracht. In figuur 1 is de vermelding van het uurloon bijvoorbeeld één van de deelopdrachten. Elk van deze passages is apart gescoord. Deze aanpak maakte het mogelijk om kwaliteitschommelingen binnen een schrijfwerk in kaart te brengen: een zwakkere leerling produceert ook weleens een goede passage, en een betere leerling schrijft ook weleens een

Situatiebeschrijving

Je hebt vier weken een vakantiebaantje op een camping in Spanje. Het blijkt al gauw dat er meer werk is dan je aan kunt. Je baas wil in de campingwinkel een briefje ophangen om een extra medewerker te werven. Omdat er nogal veel Franse gasten zijn, wil hij de tekst in het Frans opstellen. Omdat jij je talen goed spreekt, vraagt de campingbaas aan jou om de tekst te schrijven. De op te nemen informatie geeft je baas je op een papiertje.

Opdracht

Verwerk de aanwijzingen in een goedlopend en wervend tekstje. Gebruik ten minste 50 woorden.

Figuur 1. Voorbeeld van een schrijftaak Frans

paar minder goede zinnen op. Bij de beoordeling is een uitsplitsing gemaakt naar twee dimensies, namelijk *communicatieve effectiviteit* en *correctheid*. Deze uitsplitsing ligt in het verlengde van de traditie in het vreemdetalenonderwijs om onderscheid te maken tussen het overkomen van de boodschap enerzijds en formele correctheid anderzijds. Het doel van de uitsplitsing was om de beoordeling zo zuiver mogelijk te houden en te voorkomen dat beoordelaars eigen afwegingen maken als ze moeten bepalen welke dimensie het zwaarst weegt.

De beoordeling is uitgevoerd door een groep docenten en vond plaats met behulp van een zogeheten productschaal. Onderzoek laat zien dat deze manier van beoordelen tot betrouwbare resultaten leidt (zie bijvoorbeeld Melse & Kuhlemeier, 2000; Van Gelderen, Oostdam & Van Schooten, 2011; Feenstra, 2014). In dit onderzoek hield het werken met een productschaal in dat beoordelaars een passage uit het schrijfwerk moesten vergelijken met twee vooraf geselecteerde referentiepassages (of ankers) die een uitwerking

waren van dezelfde deelopdracht: een hoog anker (een relatief goede uitwerking) en een laag anker (een relatief zwakke uitwerking). Elke passage uit een schrijfwerk is op beide dimensies vergeleken met het betreffende lage en hoge anker. In het geval dat de passage van de leerling van mindere kwaliteit was dan het lage anker, werden 0 punten toegekend. Als de kwaliteit van de passage tussen die van het lage en het hoge anker inlag, werd 1 punt toegekend. In het geval dat de passage van betere kwaliteit was dan het hoge anker, werden 2 punten toegekend. Voor elke schrijftoets is een beoordelingsboekje samengesteld met een laag en een hoog anker voor alle te beoordelen passages. Ter illustratie is in figuur 2 een set ankers voor vwo Engels opgenomen.

Vaststellen prestatiestandaarden

Via de hierboven beschreven beoordelingsprocedure is elk werk voorzien van een score. Op basis van deze scores kunnen echter nog geen uitspraken worden gedaan over het ERK-niveau van leerlingen. Om dat te kunnen

ENGELS VWO			
Deelopdracht	Anker	Com	Cor
Leid het onderwerp eerst in.	Laag: Deforestation is a main problem in the whole world. For the environment it's a disaster, for some it's their livelihood.	0/1/2	0/1/2
	Hoog: I am writing with reference to an article that I have read from WWF and Greenpeace about deforestation. It happens more often and it destroys our world.		

Figuur 2. Voorbeeld van een anker set Engels

doen zijn de leerlingwerken door toepassing van een standaardbepalingsprocedure gerelateerd aan het ERK. In deze procedure wordt samen met een groep (internationale) vakexperts, per toets, een score gekozen die aangeeft vanaf welk punt een leerling *nét* aantoon voldoende vaardig te zijn voor een bepaald (ERK-)niveau. Als een toets bijvoorbeeld 40 opgaven bevat en de vakexperts beslissen dat een leerling vanaf score 28 aan de eisen van het ERK-niveau B2 voldoet, dan kunnen we in de praktijk zeggen dat alle leerlingen met een score tussen 0 en 27 op ERK-niveau B1 of lager presteren en dat alle leerlingen met een score tussen 28 en 40 op ERK-niveau B2 of hoger presteren.

Voor elke taal is een internationaal expertpanel samengesteld. De werving van de vakexperts heeft op basis van de volgende criteria plaatsgevonden:

- een gedegen kennis van het ERK vanwege de eigen professionele achtergrond;
- spreiding over verschillende beroepsgroepen, zoals wetenschapper, docent, toetsdeskundige etc.;
- zoveel mogelijk moedertaalsprekers Engels, Duits of Frans;
- bij voorkeur zoveel mogelijk deelnemers aan de standaardbepaling voor lees- en luistervaardigheid uitgevoerd door Cito in september 2013 - dit om eenvormigheid te krijgen in de interpretaties van de ERK-niveaus bij beide standaardbepalingen;
- vertegenwoordigers uit zowel de doeltaal-landen als uit Nederland en andere Europese landen.

Bij Engels en Duits hebben 17 vakexperts aan de standaardbepaling deelgenomen. Bij Frans waren het er 21.

De expertpanels hebben gewerkt volgens de zogeheten *methode van contrasterende groepen* (zie Sanders & Verstralen, 2011). Bij elk schooltype, en elke taal, omvatte de standaardbepaling vier fases:

- Fase 1. In deze fase hebben de vakexperts

kennisgenomen van de schrijftoetsen. Vervolgens hebben zij aan de hand van vijf schrijfwerken met een score rond percentiel 50 bepaald van welk ERK-niveau sprake was. De derde kolom van Tabel 2 laat zien aan welk ERK-niveau elke schrijftoets gerelateerd is. Het ERK-niveau dat door de vakexperts is gekozen, bleek te corresponderen met het niveau waarvoor de toets ontwikkeld was. Alleen bij Frans havo is de toets voor A2+ niveau ontwikkeld; het expertpanel heeft echter bepaald dat niveau A2 het meest van toepassing was op de beoordeelde leerlingwerken.

- Fase 2. In deze fase zijn 52 schrijfwerken aan het expertpanel voorgelegd volgens een *balanced incomplete block design*. Door gebruik te maken van dit design hoefde een individuele vakexpert slechts 16 van de 52 schrijfwerken te beoordelen. Elk schrijfwerk werd door 4 experts beoordeeld. Bij elk van de schrijfwerken moesten zij aangeven of voldaan werd aan de minimale eisen van het gekozen ERK-niveau.
- Fase 3. In deze fase zijn de beoordelingen van fase 2 geanalyseerd. Op basis van de resultaten heeft elke vakexpert bij een selectie van 6 schrijfwerken via een online digitaal platform beargumenteerd waarom het gekozen ERK-niveau volgens hem/haar wel of niet was behaald. Daarna zijn alle argumenten in een overzicht samengevat en aan de vakexperts gepresenteerd. Op deze manier is geprobeerd om de vakexperts inzicht te geven in elkaars werkwijze.
- Fase 4. In deze fase zijn de 52 schrijfwerken opnieuw aan het expertpanel voorgelegd. Op basis van de argumenten die zijn uitgewisseld in fase 3 konden zij hun eerste beoordeling bevestigen of, indien gewenst, bijstellen. De consensus tussen de vakexperts is in deze fase toegenomen. Na afloop van fase 4 zijn de beoordelingen van de expertpanels geanalyseerd. De uitkomsten worden gepresenteerd in tabel 2. Voor

elke taal, en elk schooltype, bevat tabel 2 het gekozen ERK-niveau, de minimum- en maximumscores die behaald konden worden op de verschillende schrijftoetsen, de gekozen prestatiestandaard en informatie over de betrouwbaarheid ervan. De prestatiestandaard geeft weer hoeveel scorepunten een leerling moet behalen om te voldoen aan de eisen van het gekozen ERK-niveau. De betrouwbaarheid is uitgedrukt als de proportie overeenstemming tussen de beoordelingen van de vakexperts. Naarmate het getal hoger is, zijn er meer gevallen geweest waarin de vakexperts het eens waren over de categorisering van de leerlingen. We zien dat de vakexperts het behoorlijk met elkaar eens waren (0,73 – 0,89). Dit betekent dat er draagvlak was voor de prestatiestandaarden en dat we deze zonder meer kunnen gebruiken om het niveau van leerlingen in havo 5 en vwo 6 te duiden.

Interviews

Om zicht te krijgen op de ervaringen van docenten met het schrijfvaardigheidsonderwijs zijn in december 2013 interviews gehouden met docenten uit vier van de aan het onderzoek deelnemende scholen. Deze scholen zijn geselecteerd omdat hun scores

in positieve dan wel in negatieve zin afwijken van het gemiddelde. De interviews zijn gehouden aan de hand van een interviewleider met vragen die betrekking hadden op factoren die van invloed kunnen zijn op de leerresultaten en op de wijze van toetsing en beoordeling van schrijfvaardigheid.

Resultaten

Op basis van de prestatiestandaarden die gekozen zijn door de vakexperts, is per taal in kaart gebracht welk percentage leerlingen het ERK-niveau behaalt dat door de vakexperts is bepaald. De percentages zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 laat zien dat bij Engels ruim 77 procent van de leerlingen in havo 5 ERK-niveau B1 behaalt. In het vwo weet ongeveer de helft van de leerlingen B2 te bereiken. Bij Frans bereikt 51 procent van de leerlingen in havo 5 ERK-niveau A2; in vwo 6 wordt B1 door 52 procent van de leerlingen behaald. Bij Duits bereikt in havo 5 de meerderheid van de leerlingen (56 procent) ERK-niveau B1. Voor vwo haalt slechts een minderheid (35 procent) niveau B2.

Taal	Schooltype	ERK-niveau standaardbepaling	Min.	Max.	Prestatie- standaard	Betrouw- baarheid
ENGELS	havo	B1	0	96	38	0,89
	vwo	B2	0	92	43	0,82
DUITS	havo	B1	0	88	32	0,89
	vwo	B2	0	84	37	0,82
FRANS	havo	A2	0	64	21	0,80
	vwo	B1	0	80	37	0,73

Tabel 2. Uitkomsten standaardbepaling schrijfvaardigheid

Taal	Schooltype	ERK- niveau standaardbepaling	N	Behaald
ENGELS	havo	B1	371	77,6
	vwo	B2	298	50,7
DUITS	havo	B1	221	55,7
	vwo	B2	365	35,1
FRANS	havo	A2	188	51,1
	vwo	B1	292	52,1

Tabel 3. Prestaties havo-en vwo-leerlingen

De geïnterviewde docenten hebben een aantal knelpunten genoemd die een optimale opbrengst bij het schrijfonderwijs MVT belemmeren. Deze hebben betrekking op verschillende aspecten, zoals tijd, bronnen en materialen, toetsing en groeperingsvormen. Unaniem is aangegeven dat de onvoldoende tijd die aan het trainen van schrijfvaardigheid wordt besteed, van invloed is op de resultaten. Ook het werken met grote groepen werkt belemmerend: docenten kunnen de schrijfproducten van grote groepen leerlingen niet allemaal in korte tijd nakijken waardoor leerlingen niet direct aan de slag kunnen met de feedback. Tevens vinden docenten het afstemmen van de PTA's van de verschillende talen noodzakelijk voor een evenwichtige verdeling van de vaardigheden over het jaar.

Door de geïnterviewde docenten zijn ook meerdere succesfactoren genoemd en suggesties gegeven die het leereffect bij schrijfvaardigheid kunnen versterken. De docenten benadrukten de cruciale rol van de docent in het stimuleren en aansturen van het leerproces. Een goede docent is volgens de geïnterviewde docenten enthousiast, blijft zich ontwikkelen in zijn vakgebied, spreekt de doeltaal in de les, werkt goed samen met collega's, reikt de leerlingen goede materialen aan en treedt sturend op naar de leerlingen. Als leeractiviteiten die een positieve invloed

op de schrijfvaardigheid van leerlingen hebben, worden genoemd: internationaliseringsactiviteiten, activerende werkvormen, peer feedback en het direct laten verwerken van de feedback. Moderne klaslokalen en/of de beschikbaarheid van computers maken het mogelijk om de feedback op schrijfproducten tijdens de les op snelle en efficiënte wijze te geven en te laten verwerken.

Uit evaluerende activiteiten op een bredere schaal, zoals veldraadplegingen, lesobservaties en pilots zou moeten blijken of bovengenoemde aspecten inderdaad effect hebben op het leerrendement.

Conclusies en discussie

Als we de 75%-norm toepassen op de onderzoeksresultaten kunnen we constateren dat alleen bij Engels havo deze norm is gehaald. 77% van de leerlingen behaalt immers het streefniveau B1. Voor de vakken Engels vwo, Frans havo en Frans vwo wordt het streefniveau door minder dan 75% van de leerlingen gehaald. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het streefniveau voor Frans havo een plusniveau is (A2+). Bij een plusniveau gaat het om prestaties die nog binnen de bandbreedte van A2 vallen, maar die zich in kwantiteit en kwaliteit kunnen onderscheiden, bijvoorbeeld

door een breder taalbereik. Ondanks het feit dat de toetsen ontwikkeld waren op niveau A2+, heeft het expertpanel bepaald dat niveau A2 het meest van toepassing was op de beoordeelde leerlingwerken. Het niveau waarvoor de prestatiestandaard is bepaald, betreft dus geen plus-niveau, maar een 'gewoon' A2-niveau. 51% van de havoleerlingen behaalt dit niveau, maar omdat de eisen voor het plus-niveau hoger liggen dan die voor het 'gewone' A2-niveau, gaan we ervan uit dat het percentage leerlingen dat het streefniveau A2+ behaalt, lager ligt dan 51%; de 75%-norm wordt in ieder geval niet gehaald.

Bij Duits is tijdens de toetsconstructie de aanname gedaan dat leerlingen beter zouden presteren dan de streefniveaus (A2+ voor havo en B1 voor vwo). Deze aanname is bevestigd tijdens de eerste fase van de standaardbepaling, omdat toen door het expertpanel is gesteld dat de leerlingwerken en toetsen het beste aansloten bij niveau B1 voor havo en niveau B2 voor vwo. Het percentage leerlingen dat de prestatiestandaard B1, respectievelijk B2 behaalt, ligt echter lager dan de 75%-norm. Het ligt voor de hand dat deze norm eerder gehaald zou worden indien een prestatiestandaard was bepaald voor de streefniveaus A2+ en B1. Omdat dit echter niet is onderzocht, kunnen we hier niet met zekerheid uitspraken over doen.

Tot slot enkele concrete suggesties voor verder onderzoek naar het schrijfonderwijs in de moderne vreemde talen:

De toetsen die voor dit onderzoek zijn ontwikkeld, bleken voor sommige scholen af te wijken van de dagelijkse praktijk. De verschillen betroffen zowel de gekozen teksttypes als het niet toestaan van woordenboeken. Een grotere variatie aan teksttypes – niet alleen brieven en essays maar ook bijdragen aan blogs en chatsessies – sluit beter aan bij de situaties waarin leerlingen in hun leven in een

vreemde taal schriftelijk zullen moeten communiceren; het geeft ook een beter beeld van de beheersing van de schriftelijke vaardigheid en maakt het mogelijk er een ERK-niveau aan te koppelen.

De veronderstelling van de voor dit onderzoek geïnterviewde docenten is dat het niet kunnen gebruiken van woordenboeken geen negatieve invloed heeft gehad op de prestaties van de leerlingen; het strekt tot aanbeveling om de invloed van deze factor nader te onderzoeken.

Het beoordelen van leerlingwerken met behulp van een productschaal met ankers kostte volgens veel van de deelnemende docenten (te) veel tijd en leek zich daardoor, hoewel zeer geschikt voor onderzoeksactiviteiten, minder te lenen voor het onderwijs. Het is echter maar de vraag of deze methode meer tijd kost dan een andere manier van beoordelen. Onderzocht zou moeten worden hoe een en ander geoptimaliseerd kan worden om de ankermethode geschikt te maken voor een onderwijssituatie. Bij een high stake-toets, SE-toetsen zijn immers onderdeel van het eindexamen, is een betrouwbare beoordeling uiterst wenselijk. Hoewel de meningen over deze methode verdeeld waren, verdient het aanbeveling te onderzoeken welke aanpassingen voor de onderwijspraktijk nodig zouden zijn.

LITERATUUR

- Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2008). *Over de drempels met taal en rekenen*. Enschede: SLO.
- Fasoglio, D., Beeker, A., Jong, K. de, Keuning, J., & Til, A. van. (2014). *ERK-niveau schrijfvaardigheid Engels, Duits en Frans*. Enschede: SLO.

Feenstra, H. (2014). *Assessing writing ability in primary education*. Enschede: Universiteit Twente.

Feskens, R., Keuning, J., Til, A. van, & Verheyen, R. (2014). *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar*. Arnhem: Cito.

Gelderens, A. van, Oostdam, R., & Schooten, E. van (2011). Does foreign language writing benefit from increased lexical fluency? Evidence from a classroom experiment. *Language Learning*, 61, 281-321.

Meijer, D., & Fasoglio, D. (2007). *Handreiking schoolexamens moderne vreemde talen havo/vwo – Engels, Frans, Duits*. Enschede: SLO.

Melse, L., & Kuhlemeier, H. (2000). *Beoordeling van schrijfproducten met en zonder ankers. Is er verschil?* Arnhem: Cito.

Sanders, P., & Verstralen, H. (2011). Het beoordelen van toetsscores. In Sanders, P. (red.) *Toetsen op School*, pp. 146-157. Arnhem: Cito.

DANIELA FASOGLIO studeerde Duitse en Engelse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Turijn en Italiaanse taalkunde aan de UvA. Ze is leerplanontwikkelaar mvv bij SLO en projectleider (geweest) van o.a. ERK-implementatieprojecten en de examen-pilot Chinees. Ze is betrokken bij projecten rondom kwaliteitsborging schoolexamens Duits en formatieve evaluatie Engels, en doet tevens onderzoek naar het assessment van gespreksvaardigheid Engels en Duits in de tweede fase vwo. E-mail: <d.fasoglio@slo.nl>

KIM DE JONG studeerde Franse taal en cultuur aan de Universiteit Utrecht. Zij is leerplanontwikkelaar Frans bij de afdeling tweede fase van SLO; daar heeft zij gewerkt aan de herziening van Taalprofielen en het kernprogramma Frans. Zij heeft als expert deelgenomen aan de standaardbepaling lees- en luistervaardigheid van Cito in 2013 en die van het eindexamen Frans in Oostenrijk in 2014. E-mail: <k.dejong@slo.nl>.

ANNE BEEKER-SCHOENMAKERS studeerde Engelse taal- en letterkunde (Universiteit van Amsterdam) en behaalde tevens een Master of Arts African Literature aan de University of Sheffield. Ze is oud-docent Engels en teamleider, en oud-medewerker SLO tweede fase team, met name betrokken bij projecten rondom implementatie ERK, kwaliteitsborging schoolexamens en aansluitingsproblematiek vo-wo/ho voor het vak Engels, maar ook bij de examenpilot Chinees. Ze is medeauteur van *Toetsen en beoordelen met het ERK* (2011, Cito/SLO). E-mail: <annebeeker1@gmail.com>

JOS KEUNING is onderwijskundige en in 2008 gepromoveerd op een onderzoek dat zich richtte op de lees- en spellingontwikkeling van kinderen. Na zijn promotie is hij als methodoloog gaan werken bij het Psychometrisch Onderzoekcentrum van Cito. Hij is betrokken geweest bij de ontwikkeling van toetsen voor het ERK. Zijn onderzoek richt zich op de equivalering van toetsen, leerlingvolgsystemen, en leerwinst en toegevoegde waarde. E-mail: <jos.keuning@cito.nl>.

ALMA VAN TIL studeerde Franse taal- en letterkunde en Toegepaste Taalwetenschap aan de VU en behaalde een master Français Langue Etrangère aan de Université de Lille III. Ze werkt bij Cito waar ze zich bezig houdt met toetsontwikkeling, projectleiding en onderzoek op het gebied van de moderne vreemde talen en Nederlands. E-mail: <alma.vantil@cito.nl>.